

COVORUL MOLDOVENESC, ÎN DIFICULTATE

Dr. Elena POSTOLACHI

THE MOLDOVAN CARPET, IN DIFFICULTY

A series of materials and researches argues a mass process that takes place in the last decades in the Republic of Moldova. The economic crisis makes the population from countryside to trade its own cultural values. There are sold handmade carpets being replaced with industrial ones. As justification, it is invoked the fact that "they are not en vogue", "they are difficult to preserve", "the young people do not want carpets in their homes", "the lack of money in times of economic crisis". The export of national carpets is made in a dangerous alienation of the national patrimony without leaving documentary samples.

*Covor Podnosul mare cu cinci câmpuri,
sec. XX*

„Alesul” și păstrarea covoarelor e pe cale de dispariție

Totodată, constatând acest mare și prețios fenomen al prezenței covoarelor în viața noastră, suntem nevoiți să confirmăm o concluzie argumentată, bazată pe cercetările din ultimele trei decenii ale dezvoltării artei populare, mai cu seamă a artei alesului de covoare, că acest domeniu s-a redus foarte mult. Dacă în trecut în fiecare casă se găseau unelte ale țesutului, ale alesului de covoare, astăzi acestea sunt aruncate la unii în pod, la alții demult s-au distrus. În puține sate se mai confecționează covoare. Deși la populație s-au mai păstrat covoare netede moldovenești din sec. XX, și acestea sunt scoase din case și schimbate pe piese industriale.

Faptul reducerii în masă a genului tradițional reprezentativ și de bază trezește neliniște și ridică întrebări. De ce firul tradiției de transmitere a cunoștințelor tehnice și estetice s-a întrerupt? Care sunt motivele eliminării din casele noastre a valorilor inestimabile ale neamului? De ce renunțăm atât de ușor la ce avem mai scump? Avem alte valori mai nobile? Ce s-a întâmplat cu mândria și codul moral al neamului, al urmașilor lui? Cum de am ajuns că ne încălzesc mai mult sufletul produsele străine, industrializate? De ce devenim purtători de valori alogene?

Unii se descotorosesc de covoarele manuale, motivând că ar fi neîngrijite și pline cu molii și pretind că ar vrea să facă astfel „curățenie” în casă. Să nu știe femeile cum să le apere de molii, cum să le îngrijească de molii și să le păstreze? Atunci, veniți voi, tinerii, mai des acasă, îngrijiți-le, doar sunt confecționate pentru voi, cu dragoste și speranța că le veți prețui!

Unul din motivele serioase care a contribuit la reducerea artei alesului de covoare netede manuale

Subiectul acestui articol este expresia stării neliniștitoare a celui mai dezvoltat și reprezentativ pentru Republica Moldova gen de artă populară – alesul covoarelor. Țesăturile în casele basarabenilor au avut, prin tradiție, valoare de simbol. Se considerau relicve familiale care nu se înstrăinau, nu se vindeau, nu se dăruiau la străini, ci dimpotrivă, se transmiteau ca zestre copiilor, ca daruri sau de pomană nepoților, finilor, fraților.

Covoarele, calitatea și numărul lor în casă și în zestrea fetei atestau nivelul de viață și starea socială a familiei. Ele încifrau în sine multiple informații și mesaje, erau expresia gusturilor estetice, a unor perpetue tradiții seculare, a căldurii și aspirațiilor celor care le-au lucrat și le-au urmărit cum au fost alese fir cu fir luni de zile, constituindu-se într-o operă de artă autentică, o marcă socială a familiei.

Covorul moldovenesc realizat manual prin tehnica „alesului neted cu două fețe” reclamă o mare iscusință tehnico-artistică. Nu este doar frumos, ci și ecologic, căci nu îmbibă praful și se dovedește util și comod. Datorită densității mari a firelor, menține căldura și protejează casa de zgomote. Este ușor și durabil în exploatare, se păstrează pe parcursul mai multor decenii, fiind utilizat pe ambele fețe. Calitățile enumerate dovedesc caracterul său polifuncțional, mai ales când compoziția și motivele ornamentale sunt plasate simetric.

a fost dezvoltarea producerii covoarelor industriale flaușate care, după mărimea lor, se ajustează pe necesitățile populației rurale, după preț s-au dovedit a fi mai ieftine și după decor – pe placul cumpărătorilor. Nu s-a mai gândit nimeni că, dezvoltând o ramură de textile industriale după cataloage străine, având comenzi mari din străinătate și oferta pieței locale la preț de 2-3 mii lei covorul, confecționat în doar 2,5 ore, distrugem un gen de artă tradițională care ne reprezintă din punct de vedere etnic. Astfel, prețul de cost al unui metru pătrat de covor produs la întreprinderea „Floare-Carpet” ajunge în medie la 300 lei, pe când al unui metru pătrat de covor neted manual este în medie de 1100 lei.

Confecționarea unui covor manual presupune un șir de procedee tehnice de pregătire a materiei prime (spălare, scărmanare, toarcere, măsurare pe „rășchitor”, vopsire, depănare, facere de țaji sau „mătcăluțe”, urzire, alesul „fir cu fir” sau „milimetru cu milimetru”, finisare ș.a. Dacă un covor are 2 m lățime pe 3 m lungime, la care aleg 3 femei, iar cea de a patra pregătește bucatele de 3 ori pe zi și în plus „citește” desenul de pe schiță după fiecare „scăritură”, în acest caz fiecare femeie reușește într-o zi să aleagă – să creeze țesătura „în dreptul ei” – cu lungimea de 60-70 cm și cu înălțimea de 10 cm, egală ca suprafață cu 6-7 dm², lucrând „de dimineață devreme până seara, când se întunecă afară”. Prin urmare, un covor ales manual de 2x3 m (6 m²) se confecționează de 4 femei pe parcursul a 37-40 zile lucrătoare (total 160 zile/femei), iar prețul unui covor ajunge la 7-8 mii lei. Dar ca să lucreze o singură femeie la covor este foarte greu, practic imposibil din cauza lățimii mari și necesității de a se permuta permanent. Astfel de formă de lucru la covor s-a înregistrat în cazuri foarte rare. Iar dacă se mai ia în calcul că toate operațiile de pregătire, până la „alesul covorului”, le făcea o singură femeie – gospodina casei, apoi rezultă că la un covor cu

mărimea medie de 6-7 m² și având greutatea de 14-16 kg lână se lucrează un an sau chiar doi ani de zile.

Calcululele făcute și prețul de cost dublat și triplat în funcție de complexitatea desenului pare a îndreptăți renunțarea la o muncă atât de grea cum este „alesul covoarelor” și procurarea covoarelor gata făcute. Există însă un prag psihologic care a marcat trecerea de la tradiția națională moldovenească (altfel spus, trădarea ei) la alta străină, industrializată și ieftină, care a început să îndeplinească necesitățile funcționale, dar și cele ceremoniale ale populației. Mai mult decât atât, pentru început, acestor covoare industrializate li se crease în popor o „imagine” de ceva deosebit și căutat, fiind numite „covoare persane”, după caracterul desenului și a facturii pufoase pe o singură față.

Întreprinderea „Floare-Carpet” avea și o filială a covorului neted moldovenesc. Însă, sub presiunea pieței și din rațiuni economice, aceasta nu a izbutit să valorifice sub aspect tehnologic tradițiile covorului, scoarței, chilimului și altor piese tradiționale alese neted. S-a putut realiza grupa lăicerelor vrâstate, lăicerelor cu vrâste și alesături, la care se utiliza lucrul manual îmbinat cu cel automatizat, dar adevărata scoarță, covor, război au rămas nevalorificate industrial. Numai unele „piese de autor”, „de expoziție” ale artiștilor plastici, care lucrau la întreprindere și cunoșteau puțin fondul de aur și legile dezvoltării covorului moldovenesc s-au dovedit a fi niște mostre bune, dar realizate tot manual și nu industrial.

O altă cauză a reducerii confecționării covoarelor manuale moldovenești este însăși tehnica lor complicată care reprezintă un sistem de cunoștințe ale diferitelor procese responsabile. A contat și durata mare de timp, de la procesele inițiale până la cele finale. În instituțiile de stat profesionale arta țesutului și arta alesului nu era promovată, cu excep-

Covor Podnosul mare, chenar căpșuna,
sec. XX

Război Podnosul cu lăcrămioare, chenar macii
sec. XX

ția unei școli de instruire profesională în tehnologia țesutului din Criuleni, despre care puțin se cunoaște. În instituțiile de arte plastice se practică cu precădere tapiseria profesională, goblenul. Absolvenții acestor instituții rareori cunosc ornamentica tradițională și tehnicile alesului covoarelor netede, cu găurele, mițoase etc.

Universitatea Tehnică din Moldova are Facultatea de industrie ușoară, care ar trebui, în mod firesc, să pregătească cadre în arta țesutului și covoristicii ca ramuri de bază ale producției ușoare locale. Dar în instituție nu există un laborator experimental elementar și arta țesăturilor manuale nici nu se studiază. Studiarea țesăturilor se face aici în baza celor industriale și străine. Lipsa unei coordonări dintre producătorii de materie primă, sistemul de pregătire a cadrelor, asigurarea cu locuri de muncă, dezvoltarea ramurii de textile populare, îndeosebi de covoare netede a văduvit industria ușoară de un domeniu reprezentativ al culturii naționale.

Se știe că genurile artei populare stau la baza educației tehnologice în școlile generale și speciale. Însă în învățământul mediu de cultură generală domeniile de confecționare a țesăturilor, alesul covorului au fost neglijate din motive inadmisibile (lipsa materiei prime, a uneltelor de ales covorașe, necunoașterea regulilor elementare ale proceselor inițiale de pornire a lucrărilor). În anul 2000, s-a recurs la aprobarea curriculumului pentru disciplina educația tehnologică, în cadrul căruia a fost aprobată arta covorului, arta textilelor, iar în ultimii doi ani acestea din nou se pretinde a fi scoase din program, fiindcă nu dispun de cele necesare pentru a iniția lucrările la țesutul unui covoraș din fire de lână.

În ajutorul profesorilor, specialiștii pedagogi, psihologi și etnografi au elaborat și manualele de educație tehnologică, iar arta alesului de covoare a fost inclusă în planul de învățământ al școlilor speciale și celor generale. După cum s-a argumentat,

covoristica a fost unul dintre cele mai răspândite domenii ale artei populare, covoarele au format caracterul etnic al împodobirii locuinței, sărbătorilor, fiind și component al zestrei copiilor. Manualele cuprind indicații practice și ilustrații cu privire la procedeele de lucru, crearea diferitor facturi, sunt date motive reprezentative ale ornamenticii populare.

Însă procesul de revenire la tradițiile covoristicii populare foarte greu prinde rădăcini. Mai întâi, mulți profesori de educație tehnologică nu au pregătirea respectivă. Paradoxal, dar în clasele primare ani la rând copiii sunt învățați să pregătească un covoraș din panglici de hârtie colorată, care-i cu mult mai greu de confecționat decât un covoraș din fire de lână sau panglici din țesătură deșeuuri. Din acest punct de vedere, în ce privește lucrul creativ al copiilor și deprinderea țesutului artistic pe un stativ mic, experiența unor grădinițe pare mai reușită decât cea a școlilor generale.

Nu în ultimul rând, ar trebui să menționăm că pierderea valorilor naționale, inclusiv reducerea alesului de covoare, în multe sate este motivată prin faptul că meșterițele populare nu au avut la îndemână modele publicate, cărți-albume cu ornamente, cu izvoade, nu sunt meșteri care să confecționeze unelte de țesut, femei specializate în năvădirea și urzirea pieselor textile. Numeroase cauze au adus la trecerea în anonimat a tehnicilor de țesut și de ales covoare, tehnici care ne-au îmbrăcat pe noi și ne-au împodobit casa, ne-au promovat măiestria în lume.

Problemele dezvoltării și renașterii valorilor naționale, mai ales a domeniilor culturii materiale, nu figurează pe agenda instituțiilor de stat, în programele și planurile naționale, în cercetarea științifică fundamental-aplicativă a etnografiei moldovenești. Dacă nu vom conștientiza pierderile aduse de indiferența noastră față de valorile materiale și spirituale, destrămarea patrimoniului culturii

Covor Macii, sec. XX

Covor Podnos, cu margine potcoava, sec. XX

naționale va provoca o reacție în lanț, sărăcind țara și populația sub aspect etnic și identitar. Ca argumente, în cele ce urmează vă aducem unele cifre.

Covoarele manuale, mâncate de „molia indiferenței”

De mai mulți ani, covoarele moldovenești sunt înstrăinate, schimbate „la barter” pe piese de producție industrială ieftine din fire sintetice și cu compoziție ornamentală simplă destinate pentru podea. Prin urmare, se schimbă covorul moldovenesc confecționat manual pe covorul industrial făcut în serie după șablon, tirajat în sute și mii de exemplare, identice ca desen și culoare. Pentru a demonstra absurditatea înstrăinării covoarelor manuale țin iarăși să amintesc din ce se compune prețul de cost al unui covor moldovenesc.

Un covor de 2x3 m și greutatea de circa 15 kg. presupune următoarele:

- a) urzeală 2 kg – 200 mosorele de ață răsucite în 5 fire cost total ≈ 800 lei;
- b) lână bună 13 kg – de pe 7-8 oi (tunsul – 160 lei); spălatură și alesul – 200 lei;
- c) uscatul – 50 lei;
- d) scărmanatul 13 kg., apoi dărăcitul – 700 lei;
- e) torsul – 13 kg x 50 lei = 650 lei;
- f) rășchiatul 13 kg x 20 lei = 260 lei;
- g) vopsitul (13 kg x 25 lei) = 325 lei;

- h) depănatul – 260 lei;
- i) urzirea covorului – 200 lei;
- j) alesul covorului (7 m² x 200 lei m²) = 1400 lei;
- k) alimentația la preț minim pentru 45 zile a 4 femei ≈ 2000 lei;
- l) curățirea de capete – 150 lei;
- m) cadouri și masa de sărbătoare la finisare – 900 lei.

În total, prețul de cost al unui asemenea covor în medie echivalează cu 8055 lei. Dar energia electrică cheltuită? Este un preț minimal, reieșind din faptul cum se plătește la sat, contând pe munca ieftină la țară. Și acum comparați cu un covor din fibre sintetice de podea primit în schimb care costă ≈ 500 lei și socotiți diferența.

La confecționarea manuală a fiecărui obiect de artă populară, mai întâi se evalua menirea lui, în funcție de care depindea ornamentul, culoarea, proporțiile. Astfel, din start i se știa destinația: fie pentru casa mare, pentru odaia de locuit, pentru podea, pentru zestre, covor de nuntă, covor de dat ca pomană etc. și, respectiv, se alegea decorul. Conform normelor morale, când ceva era menit cuiva, mai ales covorul sau alte lucruri prețioase, era necesar să duci la bun sfârșit promisiunea, de altfel apăreau neînțelegeri. În legătură cu aceasta, deseori

Covor Podnosul cu margine națională, sec. XX

se alegeau pe covoare monograme cu indicarea anului confecționării și numele celui pentru care a fost făcut.

Este de neînțeles faptul, cum poți rămâne impasibil, când știi că un covor făcut de mama sau bunica pentru tine, în speranța că ai să-l folosești, ai să-l păstrezi și ai să-l ai ca amintire de la ele, inestimabil, deci, ca valoare morală, tradițională, etnică asemenea unei cărți scrise de cei scumpi de acasă cu dragostea lor pentru tine, care sunt plecați pe veci, iar tu fără remușcări îl scoți de pe perete sau din stiva de zestre și renunți la această ultimă amintire, asemenea unor simple rufe date cândva „peticarilor” pentru sineală, jucării sunătoare, mărgele, ace etc.

Singura deosebire este că „peticarii” umblau cu căruța cu un cal și strigau prin sate: „pétici, hai la sâneală, ...”, da „cumpărătorii” de azi umblă cu microbuze ticsite cu covoare sintetice și strigă „Covoare, covoare la schimb!”, ajungând pe cele mai lăturalnice drumuri ale satului, făcând schimbul repede și fără multe vorbe.

Ca urmare a înstrăinării, covoarele moldovenești își pierd adresa, devin anonime, nimeni nu mai știe a cui și de cine au fost confecționate, ce mesaje conțin, pentru cine au fost pregătite? Și noi nu știm unde și pe ce mâini nimeresc „sărmanele covoare

manuale moldovenești”? Numai cei care le adună și le duc peste hotare posibil că știu destinul lor de mai departe, fie că nimeresc în case la colecționari străini, care cunosc prețul unui covor basarabean, fie că sunt sacrificate pentru tapițarea mobilierului, confecționarea de genți, ciupici etc.

Îndeosebi începând cu anii 1990 unii tineri angajați de persoane străine au contribuit la colectarea și scoaterea operelor de artă populară din țară (covoare vechi, icoane, costume naționale, prosoape ș.a.). Astfel au fost scoase din nordul Moldovei zeci de mii de covoare confecționate la sf. sec. XIX – începutul sec. XX și în perioada postbelică. Din informații concrete pot fi evidențiate satele și familiile, care au făcut barter de țesături, schimbând covoare manuale de perete de lână de mare valoare pe cele sintetice pentru podea. În medie au fost înstrăinate câte 1, 2, 3 covoare din familiile din raioanele de nord: Briceni, Edineț, Dondușeni, Drochia, Râșcani, Ocnîța, Glodeni, Florești, Soroca, Fălești ș.a. Aproape lunar sunt colectate și exportate între 600-1000 de covoare. În unul și același sat se revine ani de-a rândul pentru a scoate tot ce e posibil din covoarele manuale moldovenești mari și extrem de valoroase.

Dintr-un lot de 620 de covoare pregătite pentru a fi înstrăinate din nordul republicii, de exemplu,

Covor de podea, motivul *table*, sec. XX

130 de covoare erau din raionul Edineț, 123 – din raionul Drochia, 110 din raionul Dondușeni, 49 – din raionul Râșcani etc. Sistemul de colectare a covoarelor manuale moldovenești este „pus bine pe roate”, cu mult mai reușit decât activitatea unei instituții de stat de cercetare și identificare a valorilor patrimoniale.

În vederea exportului covoarelor moldovenești se deschid firme cu reprezentanți străini, care de curând au scos 518 covoare, unele familii din sate dându-le câte 7 covoare, 11 familii câte 5 covoare, 20 persoane câte 4 covoare, 43 câte 3 covoare, 100 persoane câte 2 covoare, restul – câte 1 covor. Un cetățean din s. Corlăteni, raionul Râșcani, a dat toată moștenirea sa de 10 covoare (de câte 10 m², 9,80 + 9,80+8,50+10,25+7,90 m²...) în total 81 m². Dacă calculezi câte femei/zi s-a lucrat la ele (echivalentul a 1350 zile), poți calcula și câte zile de sărbătoare, de odihnă, câți ani lucrați au fost schimbați pe bani de nimic, deoarece în loc de circa 80 mii lei (prețul fiind de 1100 lei/1 m²) persoana respectivă a primit nici a zecea parte. Nu-i înșelare? Nu ne dăruim munca și sănătatea, bunurile de neprețuit celor care nici nu ne cunosc? Cine înțelege acest fenomen distructiv al artei populare a Moldovei? Cui îi pasă că va trebui să răspundem în fața copiilor, nepoților pentru **trădarea de tradiții, de zestrea neamului?** Aici învinuiesc femeile, care și-au dat munca și zestrea din casă, ca să fie „vânturată” nu se știe pe unde, nu se știe pe la cine și pentru ce? Din unele informații, se află că undeva departe aceste covoare sunt sacrificate, tăiate pentru felurite confecții, incluse în muzeele de familie ale străinilor, procurate de colecționari care țin la arta noastră mai mult decât noi.

Cercetând motivele acestei înstrăinări în masă a covoarelor moldovenești, de mai multe ori am ascultat spusele gospodinilor: că „nu-s la modă”; că „le mănâncă molia”, că „tineretul astăzi nu le vor în casă, ei cumpără de cele pufoase”, că „zestrea azi nu joacă rolul cel de cândva”, că „azi totul poți cumpăra”. Da, poți cumpăra, dar tradițiile nu se vând și nu se cumpără, ce ai dat îi bun dat și în loc rămâne o goliciune morală.

Constatarea este unică și regretabilă – covoarele moldovenești sunt în mare dificultate cauzată de nepăsarea noastră față de valorile moștenite de la strămoși, de lipsă de demnitate și mândrie pentru etnicitatea valorilor spirituale. Degradarea domeniului nu este altceva decât trădarea spirituală a băștinașilor noștri.

Muzeografii, etnografii, mai cu seamă cercetătorii de la Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală, nu numai că efectuează cercetări științifice de teren și

colectează informații despre toate valorile culturale ale comunităților rurale, dar și inventariază, descriu, documentează, formează baze de date, de fotografii, procură, adună colecții prețioase de piese manuale, inclusiv covoare, pe care nu le țin în depozit, dar le promovează, le expun publicului larg pentru cunoașterea și valorificarea lor. De ce femeile care conștientizează rolul covoarelor, dar le scot din casă pentru că „le distrug moliile”, nu vin la Muzeu să dăruiască câte un covor cu valoare etnică, pentru că aici se va păstra numele și fapta lor bună – în Lada de zestre a neamului?!

Unele concluzii și recomandări

Mă îngrijorează faptul că arta populară, procesul de creare a valorilor naționale pierde teren și gândurile mele se îndreaptă spre tineri – cum și ce va fi mai departe, dacă noi nu mai prețuim, nu ne îngrijim de păstrarea continuității dezvoltării artei populare? De ce nu conștientizăm că în afară de libertate și drepturi fiecare are și unele datorii nobile – de a promova etnicitatea națională prin valori de cultură materială și spirituală. Să nu apelăm de fiecare dată la muzeu, ci să ne organizăm niște spații în casă, câte o odaie în stil național cu relicve ale familiei, niște colecții așa cum le au mulți în țările civilizate și unii din Moldova.

Covorul manual, costumul popular, prosopul moldovenesc sunt testamente ale strămoșilor pentru urmași. Încercați să le descifrați, să comunicați cu cei care le-au creat și au plecat lăsându-vă țesute anumite mesaje de dor și speranțe. Prețuiți tradițiile lăsate de strămoși și încredințați vouă drept continuatori ai viitorului neamului. Descoperiți în ele prețioase cunoștințe tehnologice, matematice, biologice, estetice și etice, legi și norme ale artei populare etc.

Imaginați-vă câtă dragoste și iscusință au demonstrat femeile din mediul rural pentru a realiza un covor: începând cu obținerea materiei prime – a lânii, urmată de îngrijire și spălare, uscare și scărmanare, toarcere, măsurarea pe rășchitor mergându-se zeci de kilometri, vopsitul și depănatul în gheme, urzitul pe gard, perete, sau pe război, așezatul la ales în vârstat sau în stative, socotire fir cu fir, alesul pe pătrățele mici pe o pereche de fire de lână vopsite în culori diferite etc. Acesta-i un drum lung și complicat de însușit, este ca și un program ultrasofisticat de calculator, dar pe care l-au mânăuit de minune părinții și bunicii noștri, creând adevărate opere de artă, asemenea unor icoane sfinte. În pofida faptului că fiecare femeie își confecționa lucrarea după gustul propriu, ea o aducea în armonie cu

tradițiile comunității. Numai așa putem percepe fenomenul *Unității prin Diversitatea de expresii cultural-estetice în arta covoarelor*.

Când ai în casă un covor manual de la părinți, pe neașteptate îți amintești „că este de la mama sau bunica”, comunică cu ele în gând prin lucrarea moștenită. Așa e firesc să comunice generațiile, făcând ceva de preț și lăsând valori ca amintire, iar când aceste obiecte sunt protejate și păstrate decenii la rând, ele primesc notificarea sau statutul de „relicvă a familiei”. Numai datorită acestei profunde înțelegeri de către părinți a necesității de a transmite copiilor ca zestre piese prețioase de artă populară și străduinței lor de a le proteja și păstra, contemporanii noștri au șansa să vadă în case, în muzee obiecte create de diferite generații și din vremuri demult apuse. Prin ele continuă să trăiască amintirea despre cei plecați în veșnicie. Obiectele rămase de la strămoși conțin în sine deosebite mesaje și informații pentru noi. Strădui-ți-vă să le aflați, să le descifrați, să le prețuiți!

Bibliografie

1. Postolachi, E. Mărturii despre covoare ca parte componentă a culturii etnice//Revista de Etnografie. 2005, nr. 1, Chișinău, pp. 40-56.
2. Гоберман, Д. Ковры Молдавии, 1960, Кишинев, Государственное издательство «Карта Молдовеняскэ».
3. Зеленчук, В., Постолаки, Е. Ткачество// Молдаване. Очерки истории, этнографии, искусствоведения. 1977, Кишинев, Издательство «Штиинца», с. 191-201.

4. Zelenciuc, B., Postolachi, E. Коворул молдовенеск, 1990, Chișinău, Ed. Timpul.
5. Buzilă, V. Covoarele produse în sistemul industrial//Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie. Serie nouă. Etnografie și Muzeologie, 2005, nr. 3(16), Chișinău, p. 49-66.
6. Simac, A. Tapiseria contemporană din Republica Moldova (Evoluția tapiseriei contemporane din Republica Moldova în anii 1960-2000), 2001, Ed. Știința.
7. Stoica, G. Postolachi, E. și a. De la fibră la covor, 1998, București, Editura Fundației Culturale Române.
8. Постолаки, Е. Молдавское народное ткачество XIX – нач. XX в. 1987, Кишинев, Издательство «Штиинца», 209 с.
9. Постолаки, Е., Селивачев, М. Народное ткачество и его орнаментика. //Украинско-молдавские этнокультурные взаимосвязи в период социализма. Киев, 1987, Издательство «Наукова думка», стр. 155-189.
10. Постолаки, Е., – Ворсовые ковры Молдавии// Этнография и искусство Молдавии, 1972, Кишинев, Издательство «Штиинца», с. 167-176.
11. Postolachi, E. Țesutul și alesul covorului//Danii, A., Postolachi, E., Băltenu I., și a. – Educația tehnologică în școala auxiliară: concepție și programe de instruire. 2002. Chișinău, Editura „Epigraf”, pp. 77-92.
12. Postolachi, E., Rotaru, L. La izvorul artei populare, 1988, Chișinău, Lumina.
13. Postolachi, E., Țesutul. Alesul covoarelor. Portul tradițional și modern // Danii, A., Postolachi, E. Meșteșuguri populare artistice. Ghid metodic pentru cadrele didactice în învățământul special. 2006. Chișinău, Editura „Univers pedagogic”. Pp.57-65; 72-77; 81-83; 85-86; 94- 100;
14. Postolachi, E., Arta covorului. Covorul neted; Covorul în bumbi // Educație tehnologică. Manual pentru clasele a VII-a și a VIII-a. 2007. Editura „Litera”. Pp. 36-47; 106-117. (în varianta rusă c. 36-47; 106-117).

Covor Șapte frați, sec. XX